
ПОГОРІЛА Н.І.,
викладач, завідувач відділення,
Відокремлений структурний
підрозділ Городищенський
коледж Уманського
національного університету
садівництва,
м. Городище

ОБГРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРОТЕХНІКІВ

У статті чітко прослідковується актуальність, мета, завдання. Правильно визначено те, що актуальним для аграрних коледжів залишається питання визначення педагогічних умов, які б найефективнішим способом сформували професійні компетентності у студентів агротехніків. У зв'язку з цим важливого значення набуває їх впровадження і реалізація в навчально-виховний процес. Стаття присвячена обґрунтуванню педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх агротехніків, а також шляхи їх реалізації в аграрних коледжах.

Ключові слова: педагогічні умови, компетентність, професійна компетентність.

В статье чётко прослеживается актуальность, цель, задание. Правильно определено то, что есть актуальным для аграрных колледжей, остаётся вопрос определения педагогических условий, которые бы сформировали профессиональные компетентности у студентов агротехников. В связи с этим важность приобретает их внедрение и реализация в учебно-воспитательный процесс. Статья посвящена обоснованию педагогических условий формирования профессиональной компетентности будущих агротехников, а также пути их реализации в аграрных колледжах.

Ключевые слова: педагогические условия, компетентность, профессиональная компетентность.

Actuality, aim and tasks trace distinctly in the article. Correctly determined that the question of the definition of pedagogical terms remains relevant for agricultural colleges which would be formed professional competence of students-agricultural technicians in the most effective way. Therefore important is their implementation and realization to the educational process. The article is devoted to the ground of pedagogical terms for forming professional competence of future agricultural technicians, and also ways of its realization in agrarian colleges.

Key words: *pedagogical, conditions, competence, professional competence.*

Вступ. Актуальним питанням для аграрних коледжів є формування особистості майбутнього фахівця, яке значною мірою залежить від педагогічних умов. У зв'язку з цим важливого значення набуває виявлення та реалізація у методичній системі аграрних коледжів сприятливих організаційно-педагогічних умов розвитку професійної компетентності майбутніх агротехніків. Питаннями реалізації педагогічних умов у навчальний процес займалися низка науковців, зокрема Т. Кремешна, Н. Мураховська, І. Облес, О. Чеботарьова, О. Чернюшок, С. Гура, І. Сахневич, М. Городиський та інші.

Формулювання мети статті та завдань. Мета і завдання статті полягають у визначенні основних педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх агротехніків.

Виклад основного матеріалу статті. Однією з основних умов формування професійної компетентності майбутніх агротехніків є оптимальне поєднання інноваційних форм і методів навчання із традиційними.

Навчальна дисципліна – це педагогічно адаптована система понять про

явища, закономірності, закони, теорії, методи тощо будь-якої галузі діяльності (або сукупність різних галузей діяльності) із визначенням потрібного рівня сформованості у тих, хто навчається, певної сукупності умінь і навичок.

На думку Ю. Бачинського, оцінка ефективності педагогічного процесу – це вияв ефективності, максимально можливий при відповідності результатів поставленим цілям [7, с. 91]. Проте, на думку вченого, якщо судити про ефективність за кінцевим результатом, виключається можливість своєчасного регулювання процесу. Саме тому він вважає, що критерієм ефективності є стан якості функціонування педагогічного процесу.

Навчальний процес на всіх етапах розвитку вважають системою організаційних і дидактичних засобів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні (у нашому випадку – «молодший спеціаліст») відповідно до Державних стандартів освіти [4]. Він охоплює всі компоненти навчання учасників навчального процесу (викладачів, студентів): засоби, форми і методи навчання.

Основними формами організації навчального процесу є навчальні заняття, самостійна робота студентів, виробниче навчання (практична підготовка).

Лекція – один із основних видів навчальних занять і водночас метод навчання у вищій школі. Вона покликана формувати в студентів основи знань з певної наукової галузі, а також визначати напрям, основний зміст і характер усіх інших видів навчальних занять та самостійної роботи студентів [8].

Лабораторне заняття – вид навчального заняття, на якому студенти під керівництвом викладача проводять натуральні, імітаційні експерименти чи досліди в спеціально обладнаних навчальних лабораторіях з використанням устаткування, пристосованого для умов навчального процесу.

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуальної роботи студентами відповідно до передбаченої мети [8].

Семінарське заняття – вид навчального заняття, на якому викладач організовує обговорення зі студентами питань з тем, попередньо визначених робочою навчальною програмою [8].

Самостійна робота – основний засіб засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується навчальним робочим планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної навчальної дисципліни [8].

На жаль, в аграрних коледжах України та й у всій освітній системі

країни прямим освітнім результатом лишаються предметні знання і вміння. Тому, на нашу думку, навчальний план в аграрних коледжах має створювати можливості для розвитку професійних компетентностей, охоплювати дисципліни, в яких студенти зможуть продемонструвати докази (свідчення) володіння компетенціями. У теперішній час володіння професійними компетентностями (хоча б на найнижчому рівні) враховується при вступі у престижні вузи в Західній Європі. Інші університети можуть давати додаткові бали за їх прояв, коледжі також заохочують в освіту дітей вікових груп від 2 до 18 років [2, с. 61].

Формування компетентностей відбуваються під час вивчення окремих занять аудиторних і позааудиторних видів діяльності (наприклад, практик, виконання позааудиторних завдань), але професійні компетентності не сформульовані у ВНЗ України як цілі і як результат навчання. Одна з технічних причин – індивідуальна робота викладачів щодо компетенцій з окремих дисциплін. Відсутня взаємодія викладачів, яка б спрямовувала спільну роботу щодо надпредметних компетенцій. Має бути вироблений перелік компетенцій і їх опис, а потім кожен викладач-предметник повинен визначити специфіку свого предмета в їх формуванні [10].

На сучасному етапі підготовку фахівців прийнято розглядати як процес формування професійної компетентності, що припускає не тільки наявність професійних знань, але й навички оперування ними, не тільки психологічну готовність роботи з людьми, але й уміння управляти ними. Найбільш продуктивним засобом у цьому є інтерактивні технології навчання. Вони сприяють формуванню таких якостей особистості майбут-

нього фахівця як: відповідальність, колективізм, співпраця, взаємодопомога, уміння управляти та взаємодіяти з членами колективу. На відміну від традиційної індивідуально-фронтальної форми організації навчального процесу, що припускає індивідуальне засвоєння студентами знань, умінь та навичок, інтерактивне навчання спирається в основному на взаємодію учасників, на навчання у групах. У ряді досліджень було показано, що за умови спільної діяльності в групі проблеми вирішуються коректніше, ніж при їх індивідуальному вирішенні, особливо на ранніх стадіях рішення група здійснює менше помилок, демонструє вищу швидкість їх вирішення [1; 5].

Інтерактивні технології навчання багато в чому реалізують позицію педагога, про яку постійно говорили та говорять передові вчені-педагоги. Ще К.Д. Ушинський відзначав, що «заохотити» людину до навчання більш гідне завдання, ніж приневолити. Вчитель зобов'язаний не просто передавати свої знання учням, а спонукати їх активно шукати та набувати знання. Педагог повинен уміти управляти поведінкою учнів, викликати в учнях правильних хід думок і міркувань [11].

До початку навчання в аграрному коледжі у молодих людей відбувається вікова переорієнтація з інструментальних цінностей (взаємодопомога) на експресивні. Особливе значення набуває наявність «друга», який «все» розуміє, необхідність самоствердження, самоповаги. Тому однією з психологічних характеристик студента є, з одного боку, низький рівень самосвідомості, з іншого, усвідомлена потреба в адекватному сприйнятті з боку однолітків, друзів.

Освіта в навчальному закладі не може зазнавати змін, які диктує ХХ

століття. Вона мусить готувати молодих творчих лідерів, здатних оцінити минуле і творити краще майбутнє. Для цього недостатньо орієнтуватися на передачу та засвоєння досвіду, накопиченого людством, а необхідно навчити студента мислити, адже більшість проблем, що виникають в науці, культурі мають відкритий характер і тому не мають однозначного і просто-го вирішення.

У період навчання студенти пристосовуються, звикають до традиційних методів навчання, де все зрозуміло і немає місця для чогось невідомого. Застосування на заняттях інтерактивних технологій змінює звичну для студента ситуацію навчання, характер його діяльності, ставить його в іншу позицію: студент перестає бути пасивним приймачем знань, а стає активним учасником навчання [9].

Саме застосування інтерактивних методів навчання є найефективнішим способом формування професійних компетентностей у майбутніх агротехніків в коледжі.

Отже, для того, щоб сформувати в студента-агротехніка в коледжі професійні компетентності, необхідно застосовувати інтерактивні методи, бо саме перехід в інтерактивний режим при використанні одних і тих же методів навчання ініціюється зміною ролевих позицій викладача: від традиційних «контролера», «інформатора», «консультанта» до інноваційних.

Для досягнення «дієвих» освітніх результатів особливо ефективні технологія «портфоліо», метод проєктів, ігрові технології, всі різновиди педагогічної технології, кейс-стаді (кейс-метод), технологія малих груп, модульно-компетентнісна технологія. Однією з найважливіших умов, без яких реалізація цих технологій стає неможливою, є принципова заміна

ролевого репертуару викладача: від переважно «транслятора знань» до переважання узагальненої позиції «організатора освітніх ресурсів».

Однією з умов формування професійної компетентності майбутніх агротехніків є розвиток пізнавального інтересу до практичного навчання.

Невід'ємною складовою навчального процесу є практичне навчання. Метою практичної підготовки студентів є оволодіння ними навичками, вміннями та способами організації майбутньої професійної діяльності.

Практична підготовка студентів – це обов'язковий компонент навчальної програми для здобуття кваліфікаційного рівня, що має на меті набуття студентом професійних навиків та вмінь.

Організація практичного навчання студентів проводиться відповідно до графіка навчального процесу, розробленого цикловою комісією та затвердженого заступником директора з практичної підготовки та працевлаштування студентів наскрізної програми виробничої практики, яка передбачає логічну послідовність всіх її видів. У період проходження практики студенти мають змогу в повному обсязі набути навичок та вмінь, необхідних для кваліфікованих фахівців з урахуванням особливостей створення сучасних програмних продуктів, їх тестування та впровадження в підрозділах та підприємствах різних галузей виробництва.

Практика студентів є необхідним компонентом підготовки фахівців, яка організовується і проводиться згідно «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» від 20 грудня 1994 року за № 351.

Метою практики є оволодіння студентами сучасними методами,

формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них на базі одержаних знань професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових умовах, виконання потреби систематично поповнювати свої знання та застосовувати їх у практичній діяльності.

Проведення практичного навчання студентів покладається на викладачів, спеціалістів та керівників підприємств, організацій та установ, що впроваджують передові прийоми і методи організації виробничої та управлінської діяльності із зазначеної спеціальності.

Зміст і технологія проходження практики визначається програмою практики, яка розробляється випусковою цикловою комісією та затверджується заступником директора з навчальної роботи.

Перелік усіх видів практик, їх форми та терміни проведення визначаються навчальним і робочим навчальним планом зі спеціальності 5.090101035 «Виробництво і переробка продукції рослинництва».

Навчальні практики студенти проходять у відповідно обладнаних навчальних лабораторіях коледжу, а виробничу практику – в установах і організаціях різних форм власності.

Заключною ланкою практичної підготовки є переддипломна практика студентів, яка проводиться перед проведенням державної атестації, з метою: закріплення та поглиблення знань дисциплін професійної підготовки.

Практика студентів проводиться на сучасних підприємствах і в організаціях під організаційно-методичним керівництвом викладачів випускової циклової комісії та керівників практики від підприємства чи організації. З підприємствами, які є базами проходжен-

ня практики, укладаються договори та формується паспорт, який зберігається у відділі практичного навчання та сприяння працевлаштування. Термін дії договорів встановлюється на період проведення конкретного практичного навчання або терміном до 5 років.

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми практики та індивідуальних завдань. Форма звітності студента – подання письмового звіту, підписаного і оціненого безпосередньо керівником від бази практики, який подається керівнику практики від навчального закладу. Оформляється звіт за загальними вимогами, встановлених стандартом для оформлення текстових документів. Оцінка за захист звіту з практик заноситься в заліково-екзаменаційну відомість та залікову книжку студента за підписом голови комісії.

На думку Б. Курдюкова, формування професійної компетентності стає ефективним у поєднанні аудиторного навчання з практикою професійної діяльності, що дозволяє формувати не лише пізнавальні, а й професійні потреби, виховувати активну життєву позицію майбутнього фахівця. При цьому в навчанні з'являються дві нові можливості: студент потрапляє до навчального середовища, де він займає активну позицію, і в співробітництві з викладачами та іншими студентами розкривається як суб'єкт діяльності; створюються умови для суміщення активності студента з майбутньою професійною діяльністю, і разом з тим плавний перехід від навчання до праці [3].

Проведення кожного виду практик формує у студентів професійні компетентності, встановлює нові акценти в підготовці майбутнього агротехніка.

Формуванню професійно значущих якостей особистості майбутнього

агротехніка сприяє проведення практики з дисципліни «Технологія виробництва продукції рослинництва». Мета практики: набуття студентами умінь і навичок з організації і безпосереднього виконання всього комплексу та технологічних операцій під час вирощування сільськогосподарських культур, реалізації продукції.

База практики – поля навчального господарства або інших сільськогосподарських підприємств.

У результаті проходження практики студенти повинні вміти: проводити підготовку агрегатів до роботи, підбір тракторів і сільськогосподарських машин, швидкості руху, ширини захвату, способу руху; розробляти схеми сівозмін, технології вирощування сільськогосподарських культур; складати технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур; розробляти і планувати агротехнічні заходи з догляду за сільськогосподарськими культурами, збиранням.

Особливе значення для підготовки майбутнього агротехніка займає практика з дисципліни «Плодоовочівництво». Мета практики: ознайомлення з технологічними операціями вирощування овочевих, плодових культур, прийомами виконання робіт під час сівби (садіння), догляду за рослинами, збирання врожаю овочевих і плодових культур, набуття умінь і навичок з організації роботи в парниках, теплицях, саду.

База практики – колекційно-дослідне поле навчального закладу, парники, теплиці, плодово-ягідні сади інших господарств.

Студент повинен знати: попередники ланок сівозмін, що використовується для вирощування овочевих культур; будову та експлуатацію малогабаритних теплиць, парників; способи підготовки ґрунту до сівби (са-

діння) овочевих культур залежно від попередника; технологію закладання плодового саду; принцип дії, порядок підготовки обладнання та інструментів, послідовність виконання робіт під час проведення окулірування, щеплення, обрізування плодових та ягідних культур.

Уміти: готувати ґрунтові суміші, вирощувати розсаду; розробляти і впроваджувати овочеві сівозміни; проводити передпосівну підготовку ґрунту під овочеві культури; проводити технологічні операції, пов'язані з вирощуванням овочевих культур; підготувати обладнання та інструменти до проведення окулірування та щеплення; проводити окулірування, щеплення в плодovому саду; проводити заходи з догляду за плодovим садом, обрізування плодових та ягідних культур.

Важливою умовою, що уможливить готовність агротехніка до професійної діяльності є знання, вміння і навички практики з дисципліни «Технологія зберігання і переробки продукції рослинництва». Мета практики: ознайомлення з основними показниками якості продукції рослинництва, способами та режимами зберігання, основними методами переробки і оцінки якості продукції.

База практики: склади та елеватори для зберігання продукції рослинництва, переробні підприємства.

За час практики студенти повинні знати: особливості хімічного складу основних видів продукції рослинництва; основні вимоги і умови зберігання основних видів рослинницької продукції; заходи боротьби з втратами продукції під час зберігання; загальні умови консервування і переробки продукції; методики визначення якості сировини та продукції.

Уміти: вживати необхідні заходи щодо забезпечення належних умов

зберігання продукції рослинництва; здійснювати контроль за перебігом процесу зберігання та якістю продукції; ефективно використовувати приміщення та обладнання із зберігання та переробки продукції.

Важливу роль у підготовці до професійної діяльності є знання, вміння і навички з навчальної практики «Програмування галузі». Навчальна практика «Програмування галузі» проводиться в навчальному закладі (лабораторії комп'ютеризації) та агроформуваннях області (району). Під час проведення практики використовується звітна та планова документація сільськогосподарських підприємств.

Мета практики: закріплення та поглиблення теоретичних знань та набуття практичних навичок у плануванні галузі рослинництва, визначення економічної ефективності виробництва і агроекономічних заходів та роботи з прикладними програмами з планування галузі.

За час практики студенти повинні вміти: аналізувати природні і екологічні умови підприємства та основні його виробничі і економічні показники; програмувати урожайність сільськогосподарських культур, посівні площі та валові збори; складати систему добрив та визначити її ефективність; складати технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур; складати робочі плани на основні періоди сільськогосподарських робіт; визначати економічну ефективність інтенсивних технологій; складати договори на оренду землі і майна та визначити розмір орендної плати; працювати з прикладними програмами щодо планування галузі.

У результаті вивчення дисципліни «Охорона праці в галузі» молодші спеціалісти повинні бути здатними

до вирішення професійних задач діяльності, пов'язаних з забезпеченням життя, здоров'я і працездатності та мати такі основні загальнокультурні та професійні компетенції з охорони праці: здатність до ефективного використання положень нормативно-правових документів у своїй діяльності; володіння основними методами збереження здоров'я та працездатності виробничого персоналу.

Професійні компетенції:

у виробничо-технологічній діяльності: обґрунтування вибору безпечних режимів, параметрів, виробничих процесів (в галузі діяльності); ефективне виконання функцій, обов'язків і повноважень з охорони праці на робочому місці, у виробничому колективі; проведення заходів щодо усунення причин нещасних випадків і професійних захворювань на виробництві; в організаційно-управлінській діяльності: проведення заходів з профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності; здатність до організації діяльності у складі первинного виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці; методичне забезпечення і проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці серед працівників організації (підрозділу);

у проектно-конструкторській діяльності: впровадження безпечних технологій, вибір оптимальних умов і режимів праці, проектування та організація робочих місць на основі сучасних тех-

нологічних та наукових досягнень у галузі охорони праці.

Висновки. Формування компетентностей відбуваються під час вивчення окремих предметів і позапредметних видів діяльності (наприклад, практик, виконання надпредметних завдань), але професійні компетентності не сформульовані у ВНЗ України як цілі і як результат навчання. Одна з технічних причин – індивідуальна робота викладачів щодо компетенцій з окремих дисциплін. Відсутня взаємодія викладачів, яка спрямовувала б спільну роботу щодо надпредметних компетенцій. Має бути вироблений перелік компетенцій і їх опис, а потім кожен викладач-предметник повинен визначити специфіку свого предмету в їх формуванні.

Актуальними педагогічними умовами формування професійної компетентності майбутніх агротехніків, на нашу думку, є оптимальне поєднання інноваційних форм і методів навчання із традиційними; розвиток пізнавального інтересу до практичного навчання; розробка засобів діагностики якості вищої освіти.

Викладання кожної дисципліни формує професійні компетентності, встановлює нові акценти в підготовці майбутніх агротехніків. Вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки забезпечує можливість засвоїти такі знання і вміння, які будуть особливою для майбутньої професії агротехніка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андреева Г.М. Социальная психология. Учебник для высших учебных заведений. / Г.М. Андреева – М., 2002. – 363 с.
2. Бобненко О.М. Ключевые компетенции личности как образовательный результат системы профессионального образования: дис. к. пед. наук / Бобненко О.М. – Казань, 2005. – 186 с.

3. Василюк А.В. Польська професійна педагогіка про компетентність вчителя /А.В.Василюк// Шлях освіти. – 1998. - №4. – С.20-23.
4. Гусак Н.В. Компетентнісність та формування професійної самосвідомості як складової професіоналізму / Н.В. Гусак// Наукові записи: зб. наук, статей /Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – К.: Видавництво НПУ, 2007 – Вип. LXIX (69). – С.94 – 101 (Педагогічні та історичні науки).
5. McClelland D.C. TestingforCompetenceKatherThanfor “Intelligence” // Ameri-canPsyshologist, 1973. Vol.28 №1. P.1-14.
6. О приоритетныхнаправленияхразвитияобразовательнойсистемыРоссийской федерации – М.: Минобнауки, 2005. – 40 с.
7. Педагогика / под. общ. ред. Г. Нойнера, Ю.К. Бабанського. – М.: Педагогика. – 1984. – 367 с.
8. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах: Затв. Наказ МОУ, 02.06.1993 р. №161. – К., 1993.
9. Прокуда Л.М. Інноваційні технології як засіб розвитку здібностей студентів /Л.М. Прокуда// Організація навчально-виховного процесу. – К.: Навчально-методологічний центр, 2006. – Вип. 7. – 187 с.
10. Терещук Г.В. Компетентнісний підхід як фактор зближення освітніх систем /Г.В. Терещук // Професійні компетенції та компетентності вчителя: матеріали регіонального науково-практичного семінару 28-29 листопада 2006 року. – Тернопіль, 2006. – С.9.
11. Собрание починений в 11т./ К.Д. Ушинский– Т.10 – Л.: Акад. пед. наук РСФСР, 1950. – 352 с.